

ЛІТЕРАТУРА

1. Передовий педагогічний досвід: теорія і методика. – К.: Радянська школа, 1990. – 141с.
2. Нові технології виховання: Збірка наукових статей. – К; 1995. – 156с.
3. Краткий психологический словарь / Под ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского, М., 1990. - С. 242.

УДК: 37.018.7:37.025

ТЕХНОЛОГІЇ ПРЕВЕНТИВНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ

Приходько В. М., аспірант

Запорізький національний університет

У статті наведено різні технології превентивного виховання учнів, акцентується увага на технології стимулювання до превентивної діяльності майбутніх педагогів. Вказано компоненти превентивної діяльності, які впливають на технології превентивного виховання учнів.

Ключові слова: превентивне виховання, технологія, превентивна діяльність, майбутній педагог.

Приходько В.Н. ТЕХНОЛОГИИ ПРЕВЕНТИВНОГО ВОСПИТАНИЯ УЧАЩИХСЯ / Запорожский национальный университет, Украина.

В статье рассмотрены различные технологии превентивного воспитания учащихся, акцентируется внимание на технологии стимулирования превентивной деятельности будущих педагогов. Определены компоненты превентивной деятельности, влияющие на технологии превентивного воспитания учащихся.

Ключевые слова: превентивное воспитание, технология, превентивная деятельность, будущий педагог.

Prihodko V.N. TECHNOLOGIES OF PUPILS' PREVENTIVE UPBRINGING / Zaporizhzhya National University, Ukraine.

Different technologies of pupils' preventive upbringing are exacting. The attention is emphasized on the technology future pedagogs preventive activity is emphasized. The components of influence are determined.

Key words: the preventive upbringing, the technologies, the preventive activity, future pedagogs.

У контексті розбудови національної школи та інтеграції України в міжнародне співтовариство, першим етапом якої є створення єдиного слов'янського освітнього простору, другим – європейська і світова єдина освітня система, виникає проблема урахування загальнолюдських, національних і професійних цінностей і вимог до соціальної роботи і виховання. На наш погляд, шляхом визначення цієї проблеми є визначення змісту технологій превентивного виховання на основі прав людини, дитини, сім'ї, які різною мірою імплементуються, втілюються і захищаються в різних країнах. Саме це забезпечить, на нашу думку:

- особистісно орієнтований гуманістичний підхід до особистості у відповідності до Закону про освіту, про охорону дитинства, змістом виховання в національній школі, на основі Конвенції про права дитини, Міжнародних актів і рекомендацій щодо становища дітей і молоді, положень Національної програми “Діти України”, національних програм протидії зловживанню наркотичних речовин, профілактики захворюваності на СНІД, боротьби із злочинністю тощо;
- підвищення наукового рівня теорії методології та педагогічної технології превентивного виховання;
- визначення шляхів посилення педагогічної майстерності в здійсненні превентивної

роботи, вдосконалення традиційних і нетрадиційних форм і методів, побудову нових стратегій цього напрямку виховання;

- проведення превентивної роботи з усіма дітьми, починаючи від дошкільного періоду, з метою попередження відхилень у поведінці, особливо з тими, хто перебуває в несприятливих умовах виховання, характеризується негативною поведінкою, а також з тими, хто став на шлях асоціальної і протиправної поведінки;
- запобігти можливим недолікам і прорахункам в практичній діяльності, пов'язаній із захистом прав дитини;
- формування толерантності до дитини та сім'ї, розуміння їх як суб'єктів-об'єктів превентивного виховання;
- реалізацію принципів побудови системи превентивного виховання: комплексності, системності, науковості, інтегрованості, мобільності, наступності, конкретності, реалістичності, етичності;
- соціальну реабілітацію неповнолітніх, які вчинили протиправні дії або зловживають психоактивними речовинами;
- створення умов для формування позитивних якостей особистості в процесі різноманітних видів трудової, навчальної, позашкільної й іншої діяльності, що сприяють інтелектуальному, морально-етичному, естетичному розвитку, виробленню стійкості до негативних явищ;
- вироблення інтегрованих міждисциплінарних підходів при підготовці спеціалістів (педагогів, психологів, медиків, соціологів, юристів, соціальних працівників), батьків та ін.;
- об'єднання зусиль різних суб'єктів превентивної роботи.

Такий підхід забезпечить використання в превентивній діяльності найрізноманітніших технологій. У цьому контексті останнім часом здійснюються дослідження, в яких: технології превентивної діяльності розглядаються як сукупність методів, функцій, прийомів та впливів, що застосовуються для мети превентивного виховання – досягнення сталої відповідальності [1], сформованості імунітету до негативних впливів соціального оточення [2]; як сукупність способів професійного впливу на соціальний об'єкт з метою його покращення [6], забезпечення оптимізації функціонування при можливому тиражуванні даної системи впливу [3]; однак на сьогодні приходится констатувати невисокий рівень використання технологій превентивного виховання учнів. У зв'язку з цим виникає необхідність подальших досліджень проблеми, пошуку додаткових можливостей для її вирішення. Саме тому свою увагу ми акцентували лише на тих технологіях превентивного виховання, які, на нашу думку, є найбільш діючими і які дозволяють чіткіше визначати напрямки їх використання і удосконалення.

Розуміння превентивного виховання як об'єктивно визрілої соціальної реакції на суспільну потребу у виживанні і збереженні генофонду України як комплексу трансформованого впливу на особистість у процесі її активної взаємодії із соціальними інституціями, спрямованої на фізичний, психічний, духовний, соціальний розвиток особистості, вироблення в неї імунітету до негативних впливів соціального оточення, на профілактику і корекцію асоціальних проявів у поведінці дітей і молоді, на їх допомогу і захист дозволяє [5] визначити два типи технологій превентивного виховання:

1. Соціальні програми, що містять певні засоби та способи діяльності;
2. Саму діяльність, побудовану відповідно до таких програм.

До першого типу можна віднести діючі в Україні Національну програму планування сім'ї і Національну програму "Діти України", а також Закон України про охорону дитинства, спрямовані на захист прав та інтересів дітей.

Зміст превентивної діяльності здійснюється на трьох рівнях:

1. Раннє, або первинне, превентивне виховання;
2. Вторинне превентивне виховання;
3. Третинне превентивне виховання і за такими технологіями:
4. Соціально-педагогічна профілактика;
5. Превентивна допомога і корекція;
6. Адаптація, реабілітація і ресоціалізація.

Діяльнісний аспект розуміння технологій превентивного виховання дозволяє визначити такі їх види:

- соціальний контроль;
- соціальна терапія;
- сімейна терапія попередження насилля;
- соціально-правовий захист;
- соціальне страхування;
- соціальне обслуговування;
- соціальне опікунство;
- соціальне посередництво;
- педагогічна допомога;
- соціальний супровід.

Соціальний супровід є цілеспрямованою діяльністю педагога (або соціального працівника) для створення необхідних умов для оптимального розвитку дитини.

За своїм змістом соціальний супровід виходить за межі індивідуальної або групової роботи. За окремими аспектами технологія соціального супроводу подібна до довгострокового “ведення випадку” стосовно конкретної дитини.

Технологічний аспект соціального супроводу передбачає вирішення таких важливих завдань, як:

- ефективне використання ресурсів превентивного виховання;
- надання допомоги дитині, для того щоб у майбутньому вона могла вирішувати проблеми в основному за рахунок мобілізації власних ресурсів;
- забезпечення партнерських відносин між сім'єю, соціальною службою, школою, іншими державними і громадськими установами з метою забезпечення прав дитини.

Відповідно до Закону України “Про охорону дитинства” потребують розвитку технології соціально-правового захисту дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, безпритульних дітей, дітей-інвалідів, дітей-біженців, дітей із неблагополучних сімей, дітей, які постраждали внаслідок стихійного лиха, техногенних аварій, катастроф, а також дітей, уражених ВІЛ-інфекцією, хворих на інші невиліковні та тяжкі хвороби.

Концепція і програма освіти щодо здорового способу життя серед молоді України “рівний-рівному” поділяють технології методу освіти на:

- технології навчання;
- технології впровадження;
- педагогічні технології (спільна робота тренерів з підлітками-лідерами);
- просвітницькі технології;
- технології спонтанного спілкування;
- технології мобілізації ресурсів.

Завдання підвищення технологічного рівня превентивної роботи потребує реалізації таких функцій:

- діагностико-прогностичної;
- корекційно-реабілітаційної;

- освітньо-консультативної;
- організаційно-методичної;
- інтегративно-просвітницької.

Для досягнення мети превентивного виховання особливе значення набуває розгляд технологій, пов'язаних із поведінкою дітей, які стають жертвами педагогічного насильства.

Звідки бере початок педагогічне насильство? Де витоки майбутнього небажання вчитися та функціональних розладів здоров'я школярів?

Корені цих явищ знаходяться в самій ідеї освіти, як процесу та результату засвоєння та передачі соціального досвіду від одного покоління до іншого. Адже зараз обсяг засвоєння і змісту освіти переважає усі допустимі можливості нормального сприйняття його учнями. Сьогодні середня тривалість навчального дня, усі види навчальних занять старшокласників дорівнюють 12-ти годинам. Багато учнів відчувають значні психофізіологічні навантаження в школі, скаржаться на різні фізичні нездужання: сонливий стан, роздратування, головний біль, болі в шлунку. Багатьом учням не вистачає часу на підготовку домашніх завдань.

Але своїх конкретних форм педагогічне насильство набуває в процесі взаємодії вчителя з учнем. Серед причин насильницького характеру педагогічного впливу, мабуть чи не на першому місці буде непрофесіоналізм педагога.

Процес професіоналізації педагога можна розподілити на три основні етапи: адаптація; становлення; педагогічна майстерність.

Саме тому необхідно удосконалити педагогічні технології підготовки майбутніх фахівців до превентивного виховання.

У процесі підготовки педагогів до превентивного виховання дітей доцільно використовувати такі методи:

- теоретичний аналіз міжнародних та вітчизняних нормативно-правових документів, їх порівняння, що дозволяє виявити мету і зміст превентивної діяльності, сформулювати поняття про права і обов'язки учасників педагогічного процесу: сім'ї, школи, працівників служб у справах неповнолітніх, центрів соціальних служб для молоді, кримінальної міліції й інших правових установ, медичних закладів;
- порівняльний метод, який дозволяє виявити особливості становлення і розвитку превентивної діяльності в різних країнах та адаптацію позитивного досвіду в Україні;
- проблемний, частково-пошуковий, пошуковий, дослідницький методи, які сприяють формуванню активності та самостійності студентів, виробленню діалектичного погляду на проблему, формуванню умінь виконання функцій превентивного виховання, установок та мотивів свідомого вибору професіональних моделей поведінки;
- тренінги різного характеру, які сприяють відпрацюванню вмінь подолання негативних проявів у поведінці, налагодження стосунків для позитивного способу життя;
- ділові ігри, які дозволяють моделювати ситуацію і знайти шляхи її вирішення;
- драматизація, яка призводить до формування вмінь взаємодії, позитивного ставлення до неї;
- аналіз педагогічних ситуацій, який сприяє застосуванню знань на практиці і виробленню вмінь прийняття рішень в екстремальних ситуаціях;
- дебати, дискусії з метою вироблення діалектичного погляду на проблему, вмінь аналізу, комунікації, толерантності і поваги до осіб з різними поглядами;
- різноманітні види соціально-педагогічної практики (ознайомча, благодійна, захисно-правова, діагностична, організаційно-дозвіллева, переддипломна та ін.).

Головна відмінність технології від методики: методика – це сукупність рекомендацій по проведенню превентивного виховання; будь-яка технологія повинна гарантувати кінцевий результат.

Технологія формування стимулів до превентивної діяльності в майбутніх учителів повинна включати методи педагогічного оцінювання рівня сформованості стимулів до превентивної діяльності в майбутніх педагогів; збагачення змісту професійної підготовки змістом основ педагогічної діяльності; використання можливостей змісту навчальних дисциплін для організації навчальної діяльності студентів; створення у навчально-виховному процесі ситуацій, які позитивно впливають на зміну мотиваційної сфери студентів щодо превентивної діяльності, викликають у них інтерес до професійної педагогічної діяльності. Результатом використання технології є загальний рівень сформованості стимулів до педагогічної творчості у майбутніх суб'єктів превентивного виховання (високий, середній, низький).

Створюючи систему ситуацій, які позитивно впливають на зміну мотиваційної сфери практикуючих вчителів, ми виходимо з того, що її методичний аспект повинен проявитись у послідовному вирішенні завдань щодо зміни у вчителів мотивації, інтересу до превентивної діяльності, оволодіння основами діяльності вчителя, вихователя тощо. Так, для посилення мотивації учителів щодо оволодіння основами превентивної діяльності ми використовуємо ситуації на можливість вибору, на створення ефекту здивування, захоплення, задоволення; ситуації на неоднозначність превентивних дій; ситуації з недостатньою кількістю даних, вирішення яких вимагає пошуку додаткової інформації; ситуації на невизначеність кінцевого результату, на знаходження раціональних способів вирішення, на відкриття нового способу вирішення.

Аналіз діяльності педагогів дозволяє обґрунтувати структурно-компонентну модель превентивної діяльності, яка включає мотиваційний, змістовий, процесуальний, комунікативний компоненти, які впливають на технології превентивного виховання учнів.

Таблиця 1 - Структурно-компонентна модель технології превентивної діяльності

Компонент	Технології ситуаційних завдань	Основне призначення	Додаткове призначення
Мотиваційний	на кмітливість, здогадки, нестандартність ситуації	викликати здивування, задоволення, радість успіху, віру у власну силу, необхідність пошуку нестандартних дій.	посилити позитивне ставлення до превентивної діяльності.
Процесуальний	на мобілізацію мислення, знань, невизначеність	викликати необхідність посилення вольових зусиль, прагнення до поповнення і розширення знань, самовдосконалення.	впливати на формування стійкої самостимуляції і діяльності.
Змістовий	науково-дослідницького характеру	суттєве посилення позитивного потенціалу суб'єктів та об'єктів превентивного виховання	розкрити значення про мету, зміст, основні принципи і функції превентивного виховання

Комунікативний	на пошук додаткової інформації, невизначеність кінцевого результату	викликати необхідність спілкування з іншими, обмінватися знаннями, досвідом, щоб знати потрібну інформацію	посилити стимулюючу роль суспільного і власного педагогічного досвіду.
----------------	---	--	--

Ми усвідомлюємо той факт, що технологізація превентивної діяльності не може обмежувати свою сферу лише навчанням і підготовкою кадрів. Він пов'язаний із використанням інших сучасних технологій, які вимагають перебудови стереотипів традиційної освіти, формування нового мислення, зміни ментальності сучасного педагога і учнів, усіх суб'єктів і об'єктів превентивного виховання.

Перспективними напрямками подальшого розроблення цієї проблеми, на наш погляд, є: організація конкурсу на видання підручників і посібників із технологій превентивного виховання для студентів педагогічних навчальних закладів усіх рівнів акредитації; створення умов для здійснення досліджень у галузі технологій превентивної педагогіки, визнавши цей напрям роботи за пріоритетний; підготовка педагогів до превентивної діяльності на основі єдності, цілісності, наступності всіх ланок системи освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абрамова Г.С. Практическая психология: Учебник для студентов вузов. – 4-е изд., перераб. и доп. – Екатеринбург: Деловая книга, 1999. – 512.
2. Беличева С.А. Основы превентивной психологии. – М: Редакционно-изд. Центр Консорциума «Социальное здоровье России», 1993. – 199 с.
3. Заверико Н.В. Рівний-рівному: Технологія модульного навчання волонтерів-підлітків. – Запоріжжя, 2001. – 40 с.
4. Концепція превентивного виховання дітей та молоді. Затверджено Президією АПН України 25.02.98 р. Протокол №1-7/3-21 //Учитель. - №1-3. – 2000. – с.6-11.
5. Оржеховська В.М., Пилипенко О.І., Андрущак Л.І. Концепція освіти “рівний-рівному” щодо здорового способу життя серед молоді України. – К., 2001. – 21 с.
6. Степанов С.Ю. Организация развивающего проблемно-рефлексивного полилога в процессе группового творчества // Творчество и педагогика. – М.: ИФАН, 1988. – Т.IV. – С. 125-128.
7. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті: Монографія /С.О. Сисоева, А.М. Алексюк та ін. За ред. С.О. Сисоевої. - К.: ВІПОЛ, 2001. – 502 с.